

ÖSS İÇİN HAZIRLANMIŞ KİTAPLARDA TÜRKÇE SORULARINDAKİ YANLIŞLIKLARDAN ‘ANCAK’ ÖRNEĞİ

H. İbrahim Delice

Öz

Üniversiteye hazırlık sınavları ve ÖSS’de sorulan Türkçe soruları, kimi zaman yanlışlık ve tutarsızlık içermektedir. Bu yanlışlık ve tutarsızlıklar, Türkçenin öğretimini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, sorular hazırlanırken konu ile ilgili çalışma yapan kurum ve araştırmacıların bilimsel çalışmaları dikkate alınmalıdır.

Anahtar Sözcükler

Türkçe, ÖSS, Ancak, Edat, Zarf, Bağlaç

‘Ancak’ Word As An Example in The Turkish Language Questions in The Books Which Were Prepared For Student Selection Examination (ÖSS)

Abstract

Some questions on Turkish language in the student selection exam (ÖSS) are sometimes false and inconsistent. This resulted in a process that it is now much more difficult to teach and learn Turkish language. For this reason, it is clear that the approaches of the researchers and institutions on the subject must be taken into consideration.

Key Words

Turkish, ÖSS, Barely, Preposition, Adverb, Conjunction

Bir ÖSS Deneme kitapçığında bulunan aşağıdaki soru, Türkçe dilbilgisinin temel bir sorununa dikkat çekmektedir:

“15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “ancak” sözcüğü edat görevinde kullanılmıştır?

A). Bu kadarcık parayla birkaç gün ancak idare edebiliriz.

B). Çünkü sınava çok çalıştı ancak yine başarılı olamadı.

C). Beni bugüne dek ancak sen anlayabildin.

D). Çok düşündü ancak işin içinden çıkamadı.

E). Bu kadar yavaş gidersek yarın sabaha varırız ancak (FEM, 2004:98).

Edat (ilgeç), Türkçe Sözcük’te (TDK., 2005:599), “Tek başına anlamı olmayan, sonuna geldiği sözle cümledeki diğer kelimeler arasında ilişki kuran kelime türü, ilgeç.” tanımıyla açıklanmaktadır. Dolayısıyla edat, [isim / edat] yapısında kendinden önce gelen isme bitişik olarak bulunmaktadır ve bu yapıyla edat öbeği oluştururken isim kavramı ile kurallı bir dizgede kendinden sonra gelen fiil, fiilimsi yahut isimler arasında çeşitli anlam ilgileri kuran kelime olarak öne çıkmaktadır.

Bu tanıma göre, çözümleneceğimiz sorunun seçenekleri içinde doğru seçenek bulunmamakta; ancak, kitapçıkta verilen cevap anahtarı, doğru seçenek olarak C’yi göstermektedir.

Bir kelimenin türü demek, cümle içinde diğer kelimeler ile kurduğu bağıntı farkının adlandırılması demektir.

“Cümle içinde ‘ancak’ kaç değişik bağıntı ile karşımıza çıkmaktadır?” sorusunun cevabını, verilen seçenekler arasında araştırdığımızda ‘ancak’ kelimesinin edat [ilgeç/çekim edatı] olarak kullanılamayacağını da görmüş oluruz.

A seçeneğinde ‘ancak’, ‘idare edebiliriz’ yüklemine zarf -yani, zarf tümleci- olarak kullanılmıştır: ZT=[*Bu kadarlık parayla*] ZT=[*birkaç gün*] ZT=[*ancak*] Y=[*idare edebiliriz*].

B seçeneğinde ‘ancak’, iki cümleyi ‘amaç-olumsuz sonuç’ ilişkisi yönünden birbiri ile ilişkilendirmek -yani, bağlamak- amacıyla kullanılmıştır; ki, bu bağıntının dilbilgisel karşılığı ‘bağlaç’tır. Bağlaçlar bu bağıntıyla kullanıldığı zaman, klasik cümle çözümlemesinde CDU (cümle dışı unsur) olarak çözümlenen BT (bağlama tümleci)’yi oluşturur ve bu tür bağlaçlar, öncesinde (:) sonrasında (.) ile noktalanmayı gerektirir: ZT=[*Dünkü sına*] ZT=[*çok*] Y=[*çalıştı*]; CDU//BT=[*ancak*], ZT=[*yine*] Y=[*başarılı olamadı*].

C seçeneğinde ‘ancak’ın kullanımını ile ilgili olarak, klâsik dilbilgisinde bilinmeyen ve Türkçe öğretiminde kullanılmayan bir bağıntı mevcuttur. Bu bağıntı, zarfın ismi de sınırlandırma bağıntısıdır; zaten, ‘ancak’ın edat olarak gösterildiği bu seçenekte yapı, edat yapısına da uymamaktadır. Edat yapısı {[İSİM+EDAT] X FİİL//FİİLİMSİ} ve {[İSİM+EDAT] / İSİM} şeklindedir. Hangi durumda olursa olsun edat, ismin sondan tamamlayıcısı olan uydusudur.

Doğru kabul edilen bu seçenekte ise ‘ancak’, önden tamamlayıcı olarak ismin uydusudur. Bu yapı, ismi önden tamamlayıcı uydu olan zarf yapısına uymaktadır. ‘Ancak’ ve dizisel eşleşleri olan ‘sadece, yalnız, tek, bir vb.’ isimlerin önlerine gelerek onları çeşitli açılardan sınırlandırabilmektedir. Bu tür sınırlandırma durumunda zarf öbeği meydana gelmektedir. Bu seçenekte ‘ancak’, özne olan ‘sen’ zamirinin sınırlandırıcısı -yani, zarfı- dır.

Buna göre, bu cümle şöyle çözümlenebilir: N=[*Beni*] ZT=[*bugüne dek*] Ö=[*ancak sen*] Y=[*anlayabildin*].

D seçeneğinde ‘ancak’ın kurduğu bağıntı, B seçeneğindeki bağıntı ile aynıdır. Cümle bağlacı olarak B seçeneğindeki noktalamayı da gerektirmektedir.

Sorulan sorularda çeldiricilik oranını artırmak için, gerekli noktalamayı yapmamak ya da doğru olarak yapmamak, o cümleyi şu ya da bu amaç için okuyan öğrencinin bilinçaltında yanlış bilgilenmesine neden olacak ve zihninde noktalama bilgisi netleşmeyecektir.

Aynı yapıların çok değişik şekillerde noktalanmış biçimlerini görebiliriz. Yetiştirmiş için, liselerde kompozisyon dersleri verilmesine rağmen, öğrencilerde ve bu eğitim sisteminden yetişmiş olan eli kalem tutan insanlarımızda standart bir noktalama edimi görülememektedir.

Netice itibarıyla, konu ve amaç ne olursa olsun, Türkçe öğretimini etkilediği için, her durumdaki yazım biçimlerini Türkçe için doğru kullanmak durumundayız.

Bu cümle de, şu şekilde çözümlenebilir: ZT=[*Çok*] Y=[*düşündü*]; CDU//BT=[*ancak*], ZT=[*işin içinden*] Y=[*çıkamadı*].

E seçeneğinde kullanılan ‘ancak’ da, A seçeneğindeki ‘ancak’ın kurduğu bağıntı ile aynıdır. Tek fark, bu cümlenin kural dışı olarak kurgulanmış olmasıdır.

Bu seçenekte de, Türkçe noktalama öğretimi ile ilgili büyük bir yanlış yapılmış ve cümle ögesi yüklem sonuna aktarıldığı zaman yüklem sonuna virgül konması ilkesi çeldiriciliği artırmak için uygulanmamıştır. Bu cümlenin kurallı hâli “*Bu kadar yavaş gidersek, yarın sabaha ancak varırız.*” şeklindedir; doğru noktalanması da şöyle olmalıydı: “*Bu kadar yavaş gidersek, yarın sabaha varırız, ancak.*”.

Kelime türü esasına göre de, bu cümle şöyle çözümlenebilir: ZT=[*Bu kadar yavaş gidersek,*] ZT=[*yarın sabaha*] Y=[*varırız,*] ZT=[*ancak.*].

Buna göre, ‘ancak’ kelimesi cümle içinde zarf, bağlaç ve pekiştirme bağıntısı kurabilmektedir.

ÖSS, ÖYS ve diğer sınavlardaki soruların esas alındığı konular ile üniversitelerce güncellenmiş pek çok konunun çelişmekte olduğu bir gerçek. Burada ele aldığım konu ise bu gerçeğe ışık tutan sadece küçük bir örnek. Buna benzer çelişkili örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Yapılması gereken şey, Millî Eğitim Bakanlığı ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığının sınavlarındaki soruların esas alındığı konuları bilim kurullarınca güncellemek ve güncellenmiş bu konulara uymayan soruları her türlü soru kitapçığından ve soru bankasından çıkarmaktır.

Bu durum, Türkçe için söz konusu olunca gerçekleştirilmesi daha kolay; çünkü, Türk Dil Kurumunun Gramer Kolu bu tür konuların çözümü için çalışmakta ve hemen her üniversitede görev yapmakta olan dil uzmanları bu tür konuların çözümü ile ilgili yayınlar yapmaktadır. Ders kitabı ve sınav sorularının hazırlanmasında bu çalışmalar dikkate alınmalıdır.

Kaynakça

FEM. (2004), **ÖSS Türkçe Soru Bankası**, Fem Yayınları, İzmir, 2004.

TDK. (2005), **Türkçe Sözlük**, 10. Baskı, Ankara, 2005